शिक्षा निदेशालय ,राष्ट्रीय राजधानी क्षेत्र,दिल्ली

।। अभ्यास प्रश्न पत्र ।। 2023-24

कक्षा – अष्टमी

विषय: - संस्कृतम्

अवधिः होरासार्द्धद्वयम् पूर्णांका:-६०

सामान्य-निर्देशा: -

- *सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः सन्ति।*
- प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतभाषायाम् एव लेखनीयानि ।
- उत्तराणि पृथक् उत्तरपुस्तिकायां क्रमानुसारं लेखनीयानि ।
- लेखने स्वच्छता स्पष्टता च स्यात् ।
- प्रश्नसंख्या अवश्यमेव लेखनीया ।
- प्रश्नपत्रे चत्वारः खण्डाः सन्ति -

  खण्ड 'क' – अपठितावबोधनम् - 8 अङ्काः

  खण्ड 'ख' – रचनात्मकलेखनम् - 12 अङ्काः

  खण्ड 'ग' – अनुप्रयुक्तव्याकरणम् - 18 अङ्का:

  खण्ड 'घ' – पठितावबोधनम् - 22 अङ्काः

खण्डः – 'क'

अपठित-अवबोधनम् (**8** अङ्काः)

प्रश्न **1.** अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा दत्तानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

व्याघ्रः अस्माकं राष्ट्रपशुः अस्ति। अयम् अतीव मनोहरः। अस्य शरीरे पीत-कृष्णवर्णाः पंक्तयः नितरां शोभन्ते। कदाचित् अयं सघनेषु वनेषु निर्भयं विहरति स्म। हन्त ! साम्प्रतम् व्याघ्राणां संख्या अत्यल्पा जाता। व्याघ्रजातिं सर्वनाशात् रक्षितुं वन-पर्यावरण-मन्त्रालयः अनेकान् उपायान् करोति, परं सर्वे प्रयत्नाः निष्फलाः भवन्ति। कारणम् किम्? केषांचित् धूर्ताणां लोभः वनानां छेदनम् च। अस्माकं वन-सम्पत्तिः रक्षितव्या, देशस्य राष्ट्रपशुः चापि रक्षणीयः।

(i) एकपदेन उत्तरत **–** (केवलं प्रश्नत्रयम्) **1x3=3**

1. अस्माकं राष्ट्रपशुः कः ?
2. व्याघ्रं रक्षितुं कः उपायान् करोति ?
3. केषां संख्या अत्यल्पा जाता ?
4. अस्माकं का रक्षितव्या ?

(ii) पूर्ण वाक्येन उत्तरत **–**(केवलं प्रश्नमेकम्) **2x1=2**

1. वन-पर्यावरण-मन्त्रालयः किमर्थम् उपायं करोति ?
2. व्याघ्र-जातेः विनाशस्य कारणं किम् ?

(iii) यथानिर्देशम् उत्तरत **-** (केवलं प्रश्नद्वयम्) **1x2=2**

1. 'सघनेषु वनेषु विहरति' – अस्मिन् वाक्ये विशेषणपदं किम् ?

   (1) वनेषु (ख) सघनेषु (ग) विहरति

2. 'अति न्यूना' इति पदस्य किं पर्यायपदं गद्यांशे प्रयुक्तम् ?

(1) अतीव (ख) अस्माकम् (ग) अत्यल्पा

3. 'प्रयत्नाः निष्फलाः भवन्ति' – अस्मिन् वाक्ये क्रियापदं किम् ?

(1) प्रयत्नाः (ख) भवन्ति (ग) निष्फलाः

(iv) अस्य अनुच्छेदस्य कृते उपयुक्तं शीर्षकं संस्कृतेन लिखत । **1x1=1**

खण्डः – 'ख'

रचनात्मकलेखनम् (**12** अङ्काः)

प्रश्न **2.** चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषातः पदानि चित्वा चत्वारि वाक्यानि लिखत **-** **2x4=8**

उद्यानम् , प्रातः चलनं , जनाः , लाभदायकं, एकः वृक्षः, लघुबालिका , स्वास्थ्याय , मध्ये

अथवा

"मम-विद्यालय:" इति विषयम् अधिकृत्य चत्वारि वाक्यानि लिखत ।

प्रश्न **3.**पदानि मेलनं कृत्वा वाक्य-रचनां कुरुत- **1x4=4**

	अहं	पुस्तकं	क्रीडन्ति
	ते	कन्दुकेन	गच्छाम:

	त्वम्	विद्यालयं	पठामि
	वयम्	गृहं	गच्छसि

खण्डः – 'ग'

अनुप्रयुक्त-व्याकरणम् (**18** अङ्काः)

प्रश्न **4.** अधोलिखितपदानां सन्धिं सन्धिविच्छेदं वा कृत्वा लिखत – (केवलं प्रश्नत्रयम्) **1x3=3**

(i) प्रमत्त सचिवस्य <u>नर + अधिपस्य</u>
क) नराधिपस्य ख)नराधिप: ग)नराधिपास्य
(ii) विनैव यानं <u>नगारोहणम् ।</u>
क) नग+अरोहणम् ख)नग+आरोहणम् ग)नागा+आरोहणम्
(iii) <u>कर्गद+ उद्योगे</u> वृक्षाणाम् उपयोग:भवति।
क) कर्गदोद्योगे ख)कर्गदुद्योगे ग)कर्गदद्योगे
(iv)अभिमानधना <u>विनयोपेता</u> ।
क)विनयो+पेता ख)विनय+अपेता ग)विनय+उपेता

प्रश्न **5.** प्रकृति-प्रत्ययौ संयोज्य विभज्य वा लिखत **-** (केवलं प्रश्नत्रयम्) **1x3=3**

यथा – गन्तुम् **=** गम् **+** तुमुन्

1. कृत्वा = ...+ ....
2. खेल+तुमुन ....
3. पठितुम् = ... +..................
4. खाद्+क्त्वा = ...

प्रश्न **6.** मञ्जूषायां प्रदत्तैः उचितैः अव्ययपदैः अधोलिखितवाक्येषु रिक्तस्थानानि पूरयत –
(केवलं प्रश्नत्रयम्) **1x3=3**

1. सत्यम् ……………… जयते।
2. विद्यां …………….. जीवनं व्यर्थम्।
3. रामः लक्ष्मणः ……………. भ्रातरौ आस्ताम्।
4. समयं व्यर्थं ………….. कुरु।

च , एव , मा , विना

प्रश्न **7.** उचितम् उपपदविभक्तियुक्तं पदं चित्वा रिक्तस्थानेषु लिखत – (केवलं प्रश्नत्रयम्) **1x3=3**

1. **.......................** परितः वृक्षाः सन्ति । (विद्यालय)

(अ) विद्यालयेन (ब) विद्यालयस्य (स) विद्यालयम्

2. अहं .... सह विद्यालयं गमिष्यामि। (मित्र)

(अ) मित्रम् (ब) मित्रेण (स) मित्रस्य

3. .... नमः। (देव)

(अ) देवात् (ब) देवे (स) देवाय

4. .... अभितः नदी वहति। (ग्राम)

(अ) ग्रामम् (ब) ग्रामेषु (स) ग्रामाः

प्रश्न 8. (क) उचितशब्दरूपाणि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत**- (** केवलं प्रश्नत्रयम् **)** **1x3=3**

i. छात्रः .... लिखति। (कलमेन/कलमस्य)

ii. मम .... चत्वारिंशत् छात्राः सन्ति। (कक्षायै/कक्षायाम्)

iii. वने ऋषयः .... च निवसन्ति स्म। (मुनौ/मुनयः)

iv. भारतवर्षे अनेकाः .... प्रवहन्ति। (नद्यः/नद्याः)

(ख) उचितधातुरूपाणि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत**-** **(** केवलं प्रश्नत्रयम् **)** **1x3=3**

i. त्वं विद्यालयं कदा ....। (गमिष्यामि/गमिष्यसि)

ii. अहं प्रतिदिनं दुग्धं ....। (पिबामि/पिबति)

iii. सर्वे छात्राः नित्यं प्रार्थनां ....। (कुर्वन्ति/करिष्यामः)

iv. वयं भारतदेशे ....। (वसामः/अवसन्)

खण्डः **–** ‘घ’

पठित**-**अवबोधनम् **(22** अङ्काः **)**

प्रश्न **9.** अधोलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत **-**

पूर्वदिशायाम् उदेति सूर्यः पश्चिमदिशायां च अस्तं गच्छति इति दृश्यते हि लोके। परं न अनेन अवबोध्यमस्ति यत्सूर्यो गतिशील इति। सूर्योऽचलः पृथिवी च चला या स्वकीये अक्षे घूर्णति इति साम्प्रतं सुस्थापितः सिद्धान्तः। सिद्धान्तोऽयं प्राथम्येन येन प्रवर्तितः, स आसीत् महान् गणितज्ञः ज्योतिर्विच्च आर्यभटः। पृथिवी स्थिरा वर्तते इति परम्परया प्रचलिता रूढिः तेन प्रत्यादिष्टा। तेन उदाहृतं यद् गतिशीलायां नौकायाम् उपविष्टः मानवः नौकां स्थिरामनुभवति,
अन्यान् च पदार्थान् गतिशीलान् अवगच्छति।

(अ**)** एकपदेन उत्तरत **-** **(** केवलं प्रश्नमेकम् **)** **1x1=1**

क. सूर्यः कस्यां दिशायाम् उदेति ?

ख. महान् गणितज्ञः ज्योतिर्विच्च कः आसीत् ?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नमेकम्) **2x1=2**

1. परम्परया प्रचलिता का रूढिः आर्यभटेन प्रत्यादिष्टा ?
2. नौकायाम् उपविष्टः मानवः किम् अनुभवति ?

(स) प्रदत्तविकल्पेभ्यः उचितम् उत्तरं चित्वा लिखत - (केवलं प्रश्नद्वयम्) **1x2=2**

1. 'सूर्यः अचलः अस्ति' – अत्र विशेषणपदं किम् ?

   (अ) अस्ति (ब) सूर्यः (स) अचलः

2. 'स्थिरा' इति पदस्य किं विपरीतार्थकपदं गद्यांशे प्रयुक्तम् ?

   (अ) चला (ब) अचला (स) प्रचलिता

3. 'धरा' इति पदस्य समानार्थकपदं गद्यांशात् चित्वा लिखत।

   (अ) परम्परा (ब) पृथिवी (स) स्थिरा

प्रश्न **10.** अधोलिखितं पद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

दृष्टिपूतं न्यसेत्पादं वस्त्रपूतं जलं पिबेत् ।
सत्यपूतां वदेद्वाचं मन: पूतं समाचरेत् ।।

(अ) एकपदेन उत्तरत - (केवलं प्रश्नमेकम्) **1x1=1**

क. कीदृशं जलं पिबेत् ?

ख. दृष्टिपूतं किं न्यसेत् ?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत - (केवलं प्रश्नमेकम्) **2x1=2**

1. कथं समाचरेत् ?
2. कीदृशं वाचं वदेत् ?

(स) निर्देशानुसारं लिखत -(केवलं प्रश्नद्वयम्) **1x2=2**

1. 'वस्त्रपूतं जलं पिबेत्' – अत्र क्रियापदं किम् ?

   (अ) वस्त्रपूतम् (ब) जलम् (स) पिबेत्

2. 'चरणम्' इति शब्दस्य किं पर्यायपदं अस्मिन् श्लोके प्रयुक्तम् ?

   (अ) पादम् (ब) न्यसेत् (स) वाचम्

3. प्रदत्तविकल्पेभ्यः विशेषणपदं चिनुत –

   (अ) वदेत् (ब) सत्यपूताम् (स) पाद

प्र **.11** अधोलिखित संवाद पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत

एवं विचिन्त्य शृगालः दूरस्य रवं कर्तुमारब्धः " भो बिल भो बिल ! किन स्मरसि , यन्मया त्वया सह समयः कृतोऽस्ति यत् यदाह बाह्यतः प्रत्यागमिष्यामि तदा त्वं माम् आकारयिष्यसि ? यदि त्वं मां न आह्वयसि तर्हि अहं द्वितीय बिलं यास्यामि इति । " अथ एतच्छ्रुत्वा सिंह : अचिन्तयत् " नूनमेषा गुहा स्वामिनः सदा समाहवानं करोति । परन्तु मद्भयात् न किञ्चित् वदति । "

(अ) एकपदेन उत्तरत **(केवलं प्रश्नमेकम्).** **1x1=1**

(i) शृगालः किं कर्तुम् आरब्धवान् ?

(ii) बिलं किं न स्मरति ?

(ब) पूर्णवाक्येन उत्तरत **(केवलं प्रश्नमेकम्)** **2x1=2**

(i) दूरस्थः शृगालः किम् अकरोत् ?

(ii) यदि बिलं न आह्वयति तदा शृगालः किं करिष्यति ?

(स) यथानिर्देशम् उत्तरत**- (केवलं प्रश्नद्वयम्)** **1x2=2**

(i) ' शब्द ' इति पर्यायपदं किम् ?

(क) रवम् (ख) बिलं (ग) अहम्

(ii) ' सदा समाह्वानं करोति ' इति क्रियापदं किम् ?

(क) सदा (ख) करोति (ग)समाह्वानं

(iii) ' स्वामिनः सदा समाह्वानं करोति ' इति अव्ययपदं किम् ?

(क) सदा (ख) स्वामिनः (ग) करोति

प्रश्न **12.** मञ्जूषातः समुचितपदानि चित्वा अधोलिखितश्लोकस्य अन्वयं पूरयत **-** **1×3=3**
अभिवादनशीलस्य नित्यं वृद्धोपसेविनः।

चत्वारि तस्य वर्धन्ते आयुर्विद्या यशो बलम् ।।

अन्वयः-(यः)(i)................. नित्यं (ii)………………तस्य आयुर्विद्या यशो बलम् (iii)………….. वर्धन्ते ।

अभिवादनशीलस्य ,वृद्धोपसेविनः, चत्वारि

प्रश्न **13.** स्वपाठ्यपुस्तकात् द्वौ श्लोकौ लिखत**(** प्रश्न**-**पत्रात् अतिरिच्य**)**
2x2=4